

**Program wieloletni pod nazwą „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich
obszarów przygranicznych na lata 2024–2030”**

SPIS TREŚCI:

1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ ORAZ POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU
2. CEL PROGRAMU
3. RAMY PRAWNE PROGRAMU
4. BUDŻET PROGRAMU
5. ZAKRES PODMIOTOWY I TERYTORIALNY PROGRAMU
6. ZAKRES PRZEDMIOTOWY MOŻLIWY DO OBJĘCIA WSPARCIEM W RAMACH PROGRAMU
7. TERMIN REALIZACJI PROGRAMU
8. WARUNKI, JAKIE MUSZĄ SPEŁNIAĆ ZADANIA KWALIFIKUJĄCE SIĘ DO WSPARCIA W RAMACH PROGRAMU
9. SYSTEM I ZASADY REALIZACJI PROGRAMU
10. KWALIFIKOWALNOŚĆ WYDATKÓW
11. DZIAŁANIA INFORMACYJNE W RAMACH PROGRAMU

1. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ ORAZ POWIĄZANIA ZE STRATEGIĄ NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU

Północno-wschodnie obszary przygraniczne Rzeczypospolitej Polskiej – podstawowe informacje oraz uwarunkowania rozwojowe

Północno-wschodnie obszary Polski cechuje niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza, dlatego są one wskazane jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) „Polska Wschodnia” w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)¹⁾ (SOR) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030²⁾ (KSRR 2030). Z myślą o tych obszarach w październiku 2023 r. został przyjęty „Rządowy program rozwoju obszaru Karpat Wschodnich i Roztocza na lata 2023–2030”. Miał on na celu stworzenie trwałych podstaw stanowiących bazę dla dalszych działań na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego tych terenów z poszanowaniem środowiska naturalnego i klimatu.

Ostatnie lata to okres narastających napięć politycznych oraz destabilizacji w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Skutki inwazji rosyjskiej na Ukrainę w silnym stopniu dotyczą również Polskę, w szczególności wschodnią oraz północno-wschodnią część kraju, stanowiącą zewnętrzną granicę Unii Europejskiej. Do problemów związanych z odnotowywanym na tych terenach relatywnie niższym poziomem wzrostu gospodarczego doszły konsekwencje działań wojennych oraz napiętej sytuacji na granicy z Białorusią oraz Federacją Rosyjską, a także związane z nimi migracje, poczucie braku stabilności dla przedsiębiorców oraz spadek atrakcyjności tych obszarów dla mieszkańców i turystów. Obszarami przygranicznymi najbardziej dotkniętymi skutkami wojny w Ukrainie i wrogich działań ze strony Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi są powiaty północno-wschodniej oraz wschodniej Polski w województwach: lubelskim, podkarpackim, podlaskim i warmińsko-mazurskim, bezpośrednio graniczące z Federacją Rosyjską, Białorusią i Ukrainą oraz znajdujące się w tzw. Przesmyku suwalskim.

¹⁾ Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260).

²⁾ Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” (M.P. poz. 1060).

Jako że program przyjęty w październiku 2023 r. koncentrował się jedynie na rozwiązywaniu problemów społeczno-gospodarczych wskazanych obszarów Karpat Wschodnich i Roztocza, pomijając kwestie związane z koniecznością podjęcia interwencji mających na celu poprawę sytuacji wszystkich samorządów leżących bezpośrednio przy północno-wschodniej granicy, podjęto decyzję o rozszerzeniu zakresu wsparcia w ramach tego programu, zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i co do rodzaju interwencji. Konsekwencją ww. zmiany jest zmiana nazwy programu na oddający jego specyfikę tytuł, tj. „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024–2030”, zwany dalej „Programem”.

Wsparcie w Programie jest skierowane do jednostek samorządu terytorialnego (JST) szczebla lokalnego (gmin i powiatów) leżących w 21 powiatach z województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego oraz czterech miast na prawach powiatu (Przemyśl, Biała Podlaska, Chełm oraz Suwałki). Objęcie Programem nie tylko województw lubelskiego i podkarpackiego, ale także podlaskiego i warmińsko-mazurskiego sprawia, że wszystkie obszary przy północno-wschodniej granicy doświadczające podobnych problemów w związku z inwazją rosyjską na Ukrainę lub nieprzyjaznymi działaniami ze strony Białorusi oraz Federacji Rosyjskiej, otrzymają równe szanse w dostępie do środków budżetu państwa, a sam Program staje się bardziej solidarnym i kompleksowym instrumentem realizacji polityki rozwoju w samorządach położonych na tych terenach.

Uwzględnienie w Programie województwa podlaskiego i warmińsko-mazurskiego jest niezbędne ze względu na to, że właśnie te województwa w wyniku ograniczonego do minimum handlu i ruchu granicznego ucierpiały najbardziej. Spadek turystów rosyjsko- i białoruskojęzycznych wpłynął negatywnie zarówno na handel detaliczny, jak i na sektor gastronomiczny, hotelarski i turystyczny, oddziałując destrukcyjnie pod względem ekonomicznym na dwa i tak najbiedniejsze pod względem dochodów podatkowych województwa.

W ślad za rozszerzeniem zakresu terytorialnego zostanie poszerzony również zakres interwencji, tak aby był on bardziej adekwatny do potrzeb i wyzwań wynikających z inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, a także wojny hybrydowej na granicy polsko-białoruskiej (oraz potencjalnych prowokacji na granicy polsko-rosyjskiej lub w Przesmyku suwalskim), do których należy zaliczyć m.in. pogorszenie atrakcyjności turystycznej, spadek handlu

transgranicznego, utrudnienia w komunikacji transgranicznej, zwiększoną presję na usługi publiczne, m.in. w obszarach opieki zdrowotnej czy edukacji.

Program będzie miał na celu zwiększenie odporności na szoki wywołane destabilizacją polityczną, a także poprawę jakości życia mieszkańców przez wsparcie budowy podstawowej infrastruktury oraz zwiększenie dostępu do usług edukacyjnych, zdrowotnych i społecznych. Podkreślenia wymaga fakt, że Program nie będzie skupiał się na podniesieniu potencjału obronnego obszaru przyfrontowego, gdyż działania te nie mieszczą się w obszarze polityki regionalnej. Planowana interwencja, mimo że wymuszona przez kontekst wojenny, będzie się wpisywać w aktualne trendy rozwojowe i będzie odpowiadać na potrzeby JST. Poprawa warunków rozwojowych będzie się opierać o działania ukierunkowane na budowę gospodarki neutralnej dla klimatu. Program ma się przyczynić jednocześnie do zmniejszania różnic w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów przez rozwój potencjałów endogenicznych i tym samym prowadzić do zwiększenia spójności wewnątrzregionalnej i kraju.

Mimo że JST oraz mieszkańcy Polski wschodniej mogą korzystać z licznych źródeł finansowania działań rozwojowych pochodzących ze środków polityki spójności Unii Europejskiej (UE) (m.in. Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej na lata 2021–2027, programy regionalne, Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności), należy zaznaczyć, że środki te są ukierunkowane na priorytety UE. Finansowanie Programu ze środków budżetu państwa stwarza możliwość przeprowadzenia interwencji w zakresie nieujętych lub mocno ograniczonych w instrumentach finansowanych ze środków unijnych – działania te w powiązaniu z działaniami finansowanymi ze środków unijnych mogą zapewnić efekt synergii silnie pożądaną dla poprawy warunków rozwojowych.

Delimitacja obszaru wsparcia w kontekście OSI w SOR oraz KSRR 2030

Program obejmie swoim zasięgiem pas 21 przygranicznych powiatów i wchodzących w ich skład gmin oraz cztery miasta na prawach powiatu, znajdujące się w bliskiej odległości od granicy. Są to następujące powiaty:

- 1) w województwie lubelskim: bialski, chełmski, hrubieszowski, tomaszowski i włodawski oraz miasto Biała Podlaska i miasto Chełm;

- 2) w województwie podkarpackim: bieszczadzki, jarosławski, lubaczowski i przemyski oraz miasto Przemyśl;
- 3) w województwie podlaskim: augustowski, białostocki, hajnowski, sejneński, siemiatycki, sokółski i suwalski oraz miasto Suwałki;
- 4) w województwie warmińsko-mazurskim: bartoszycki, braniewski, gołdapski, kętrzyński i węgorzewski.

Wymienione powiaty wchodzi w skład trzech OSI wskazanych w SOR oraz KSRR 2030. Wszystkie powiaty należą do OSI „Polska Wschodnia”, który swoim zasięgiem obejmuje województwa: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie oraz warmińsko-mazurskie. Jednocześnie 21 powiatów z listy (z wyjątkiem czterech miast na prawach powiatu) to obszary, na terenie których znajdują się OSI „gminy zagrożone trwałą marginalizacją”. Miasta Biała Podlaska, Chełm oraz Przemyśl należą natomiast do trzeciej kategorii OSI, tj. „miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze” – Chełm i Przemyśl jako tzw. miasta stagnujące (charakteryzujące się umiarkowanym powiększaniem niekorzystnego dystansu rozwojowego oraz złą sytuacją społeczno-gospodarczą) oraz Biała Podlaska jako tzw. miasto zagrożone marginalizacją (charakteryzujące się umiarkowanym powiększaniem niekorzystnego dystansu rozwojowego oraz umiarkowanie złą sytuacją społeczno-gospodarczą).

Zmiana zakresu terytorialnego wsparcia względem programu przyjętego w 2023 r. jest uzasadniona potrzebą interwencji z poziomu krajowego nie tylko tam, gdzie nastąpił znaczący napływ uchodźców z Ukrainy, ale również tam, gdzie na skutek pogorszenia relacji z Federacją Rosyjską i Białorusią najsilniej są odczuwalne ograniczenia w ruchu oraz handlu transgranicznym. Obszary przygraniczne województw podlaskiego oraz warmińsko-mazurskiego sąsiadujące odpowiednio z Białorusią oraz Obwodem Królewieckim najsilniej odczuwają skutki sankcji wprowadzanych zarówno w relacjach bilateralnych, jak i ograniczeń wynikających z kolejnych pakietów sankcji unijnych. Jest to szczególnie trudna sytuacja dla obszarów, które są położone peryferyjnie, będąc nie tylko obszarami przygranicznymi w skali kraju (daleki dystans do stolicy oraz największych obszarów metropolitalnych), ale także stanowiąc granicę zewnętrzną UE, a tym samym granicę strefy wolnego handlu czy innych udogodnień wynikających ze wspólnego rynku unijnego. Położenie, które z jednej strony jest niekorzystne w skali samej UE, ale dawało w przeszłości pewne profity z tytułu handlu transgranicznego, w obecnych uwarunkowaniach staje się jednoznacznie niekorzystne. Obok utraconych korzyści wynikających z handlu

transgranicznego dostrzec trzeba też kwestie związane m.in. z obniżonym poziomem poczucia bezpieczeństwa mieszkańców terenów przygranicznych (w tym także z Przesmyku suwalskiego, który to obszar graniczy bezpośrednio z Litwą, ale znajduje się w bliskim sąsiedztwie granic z Federacją Rosyjską oraz Białorusią) wynikającym z konfrontacyjnej postawy sąsiadów oraz prowadzonymi działaniami hybrydowymi, takimi jak nielegalny przemyt imigrantów z krajów afrykańskich, czy zmniejszeniem zainteresowania pobytem na tych terenach ze strony turystów.

Niekorzystne uwarunkowania rozwojowe Polski wschodniej od lat przekładają się na niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i silne zróżnicowanie regionalne. W 2021 r. poziom PKB *per capita* w województwach, na terenie których znajdują się obszary objęte wsparciem Programu, wynosił odpowiednio: w lubelskim – 68,7% średniej krajowej, w podkarpackim – 70,1%, w podlaskim – 73,1%, a w warmińsko-mazurskim – 70,9%. Co więcej dynamika PKB na przestrzeni ostatnich lat pokazuje, że od 2015 r. trzy z czterech województw zanotowały obniżenie wspomnianego wskaźnika względem krajowej średniej – jedynie w województwie podlaskim nastąpił wzrost o 1,5 pp., podczas gdy w pozostałych trzech regionach były to spadki rzędu 0,3–0,8 pp.

Jeszcze bardziej niekorzystnie wygląda trend, gdy statystyki są analizowane na poziomie podregionów (NUTS3), który to jest najniższym dostępnym poziomem agregacji danych dotyczących PKB. Widać, że podregiony przygraniczne notują częściej gorsze wskaźniki niż podregiony „stołeczne” (na terenie których znajduje się miasto wojewódzkie) lub te nieposiadające granicy z Federacją Rosyjską, Białorusią lub Ukrainą. Dla przykładu w województwie lubelskim poziom PKB *per capita* w przygranicznym podregionie chełmsko-zamojskim wynosił w 2021 r. 51,8% średniej krajowej, podczas gdy podregion lubelski notował wskaźnik na poziomie 90,8%. Natomiast w województwie podkarpackim przygraniczny podregion przemyski osiągnął poziom 51,4%, podczas gdy położone mniej peryferyjnie podregiony rzeszowski – 84,5%, a tarnobrzeski – 76,3%. Wspomniane podregiony chełmsko-zamojski oraz przemyski należą do najbiedniejszych w kraju. Kolejny na tej liście podregion nowotarski charakteryzuje się wskaźnikiem PKB *per capita* na poziomie blisko 5 pp. wyższym (56,5% średniej krajowej). Powyższe statystyki uzasadniają przyjętą delimitację polegającą na objęciu wsparciem powiatów przygranicznych oraz czterech miast średnich znajdujących się w bliskim sąsiedztwie granicy wschodniej.

Innym wskaźnikiem obrazującym niekorzystną sytuację społeczno-gospodarczą jest stopa bezrobocia. W 2023 r. spośród 25 powiatów aż w 15 była ona równa lub przekraczała 10%. Najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w powiatach: bartoszyckim (17,3%), kętrzyńskim (16,4%) oraz przemyskim (15,5%), a najniższy w powiecie suwalskim (5,1%), mieście Suwałki (5,6%) oraz powiecie siemiatyckim (6,3%). O ile więc w skali krajowej stopa bezrobocia nie jest istotnym wyzwaniem (Polska ze stopą bezrobocia na poziomie 5,1% pod koniec 2023 r. notuje niemal najniższy poziom bezrobocia w UE), o tyle należy wciąż dążyć do poprawy sytuacji w tym obszarze w większości powiatów na tzw. ścianie wschodniej.

Jednocześnie z uwagi na fakt, że konsekwencje wojny za naszą wschodnią granicą są zagadnieniem bieżącym, ale często też mają charakter lokalny, są one trudne do odzwierciedlenia w statystyce publicznej, która opisuje rzeczywistość z pewnym opóźnieniem czasowym, a nierzadko również na wyższym poziomie agregacji danych, tj. w ujęciu regionalnym lub krajowym (np. dane dotyczące PKB, które nie są dostępne na poziomie gmin oraz powiatów). Ujęcie skutków rosyjskiej inwazji na Ukrainę czy ograniczeń w handlu polsko-rosyjskim i polsko-białoruskim we wskaźnikach statystycznych jest dodatkowo utrudnione z uwagi na fakt, że wydarzenia te poprzedzone były latami pandemii COVID-19. Skutki pandemii były i są nadal silnie widoczne w niemal każdym obszarze funkcjonowania społeczeństwa i wpływają na zniekształcenie obrazu statystycznego. Przedstawione trudności w dokładnym opisie statystycznym wpływu sytuacji geopolitycznej i napływu ukraińskich uchodźców na warunki rozwojowe obszarów przygranicznych powodują, że uzasadnienie delimitacji obszaru wsparcia Programu w większym stopniu koncentruje się na zagadnieniach związanych z nierównościami w ogólnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, a diagnoza sytuacji ma charakter opisowy, natomiast w mniejszym stopniu jest oparta o wskaźniki statystyczne.

Skutki konfliktu za wschodnią granicą są jednak częściowo widoczne w statystykach dotyczących turystyki. W 2019 r., który był ostatnim rokiem przedpandemicznym, wskaźnik liczby osób korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców przekraczał poziom 1000 w trzech powiatach: augustowskim (1282), bieszczadzkim (5889) i hajnowskim (1378). Są to obszary o najwyższej atrakcyjności turystycznej w pasie przygranicznym. W 2022 r. nastąpił 28% spadek wskaźnika w powiecie bieszczadzkim względem 2019 r., w powiecie hajnowskim był to spadek aż o 51%, a w powiecie augustowskim wskaźnik pozostał na podobnym poziomie (mimo że i tak zanotował spadek o 3%).

Statystyki dotyczące ruchu turystycznego obrazują również znaczące zróżnicowanie sytuacji, a w ślad za tym również potrzeb obszarów granicznych z Ukrainą oraz tych, które graniczą lub znajdują się w bliskim sąsiedztwie granicy z Białorusią lub Federacją Rosyjską. Wzrost aktywności turystycznej nastąpił w większości powiatów graniczących z Ukrainą lub miastach położonych w bliskiej odległości od granicy (Chełm +63%, Przemyśl +32%, powiat tomaszowski +56%, powiat jarosławski +31%). Ruch turystyczny został natomiast znacząco ograniczony w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego graniczących z Obwodem Królewieckim (spadki wskaźnika w czterech z pięciu powiatów), a także województwa podlaskiego graniczących z Białorusią lub Litwą (również spadki w pięciu z ośmiu powiatów). Jest to efekt zarówno zamknięcia części przejść granicznych i wprowadzenia innych różnego rodzaju formalnych ograniczeń, jak i zmian nastrojów społecznych, w tym przekonania, że Federacja Rosyjska i Białoruś nie są bezpiecznymi państwami dla Polaków.

Można zatem wnioskować, że pogorszenie relacji polsko-rosyjskich oraz polsko-białoruskich niekorzystnie wpłynęło na sektor turystyki w przygranicznych powiatach województw warmińsko-mazurskiego oraz podlaskiego, natomiast napływ uchodźców z Ukrainy spowodował w statystykach znaczący wzrost ruchu turystycznego w obszarach przygranicznych województw podkarpackiego i lubelskiego, jednak *de facto* było to zwiększenie czasowych ruchów migracyjnych. W tych dwóch województwach stanowi to dodatkowe wyzwanie w obszarze zapewnienia wysokiej jakości usług publicznych dla zwiększonej liczby mieszkańców. Będzie to dotyczyć m.in. opieki zdrowotnej, edukacji czy wchłonięcia nowo przybyłych osób na lokalne rynki pracy.

Powyższe statystyki pokazują, że mimo wielu cech wspólnych obszar objęty Programem pozostaje w wielu aspektach silnie zróżnicowany wewnętrznie. Oprócz zróżnicowania ze względu na charakter sąsiedztwa obszar objęty Programem w sposób naturalny można podzielić na dwie kategorie: powiatów przygranicznych oraz miast na prawach powiatu. Te dwie kategorie stanowią oddzielne OSI w krajowych dokumentach strategicznych i planowana interwencja w ramach Programu powinna być dostosowana do ich charakterystyki. O ile w miastach silniej uwidaczniają się potrzeby w zakresie zapewnienia wysokiej jakości usług publicznych czy interwencji na rynku pracy, o tyle w pasie przygranicznym większy nacisk będzie położony na tworzenie warunków rozwojowych przez rozwój tzw. „infrastruktury twardej”. Zróżnicowanie interwencji jest opisane w części Programu poświęconej zakresowi przedmiotowemu.

Ogólną sytuację społeczno-gospodarczą omawianego obszaru należy uznać za niekorzystną względem pozostałych obszarów Polski i wymagającą podjęcia interwencji z poziomu krajowego.

2. CEL PROGRAMU

Celem strategicznym Programu jest poprawa jakości życia mieszkańców północno-wschodnich obszarów przygranicznych Rzeczypospolitej Polskiej przez ograniczenie negatywnych skutków inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz stworzenie trwałych podstaw umożliwiających rozwój społeczno-gospodarczy z poszanowaniem środowiska naturalnego.

Dążąc do realizacji celu strategicznego Programu, zakłada się prowadzenie następujących działań:

- 1) **Działanie 1.** Poprawa infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej i poprawa bezpieczeństwa drogowego;
- 2) **Działanie 2.** Zielona i niebieska infrastruktura dla ochrony środowiska naturalnego;
- 3) **Działanie 3.** Stworzenie warunków do rozwoju zrównoważonej turystyki w oparciu o endogeniczne potencjały;
- 4) **Działanie 4.** Działania służące poprawie stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych.

Przedmiotowe działania zaplanowane są tak, aby tworzyć efekt synergii opierającej się na naturalnym potencjale obszaru objętego Programem. Działania te będą prowadzone w ścisłej współpracy władz lokalnych, samorządów województw oraz administracji rządowej.

3. RAMY PRAWNE PROGRAMU

Program stanowi program wieloletni, o którym mowa w art. 136 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1530, z późn. zm.) na lata 2024–2030.

Podstawę prawną wydatkowania środków na zadania objęte Programem stanowi art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324, z późn. zm.) wskazujący na możliwość przekazywania dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie działań z zakresu polityki rozwoju stanowiących zadania własne JST.

Program stanowi program rozwoju, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, realizując cele SOR w obszarze wsparcia zrównoważonego rozwoju społecznego i regionalnego całego kraju przez zaplanowane działania mające na celu wzrost jakości życia mieszkańców północno-wschodnich obszarów przygranicznych.

4. BUDŻET PROGRAMU

4.1. Źródła finansowania Programu

Źródłem finansowania realizacji Programu są środki budżetu państwa pochodzące z rezerwy celowej budżetu państwa cz. 83 poz. 45 w wysokości 500 mln zł oraz środki własne JST przeznaczane w ramach wkładu własnego w wysokości co najmniej 125 mln zł.

Środki budżetu państwa zostaną przekazane w formie dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie działań z zakresu polityki rozwoju, stanowiących zadania własne JST, zwanych dalej „dotacją”.

4.2. Kwota środków przeznaczonych na finansowanie realizacji Programu i jej podział

Na realizację Programu Rząd RP przeznacza kwotę 500 mln zł w latach 2024–2030, zgodnie z poniższym podziałem na lata.

Program wieloletni: Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024–2030 – podział alokacji na lata realizacji Programu (w tys. zł)

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Razem
Budżet państwa	38 669	112 000	79 331	65 000	65 000	65 000	75 000	500 000
Środki własne JST	9 667,25	28 000	19 832,75	16 250	16 250	16 250	18 750	125 000

Kwoty wkładu własnego JST z obszaru objętego Programem w podziale na poszczególne lata stanowią minimalne kwoty niezbędne do wniesienia przez JST odpowiadające wkładowi budżetu państwa przy przyjętym w Programie poziomie dofinansowania.

Alokacja środków budżetu państwa przypisana do każdego z czterech objętych Programem województw wynosi 125 mln zł. Szczegółowe przypisanie środków w podziale na województwa przedstawia poniższa tabela.

Program wieloletni: Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024–2030 – podział środków na województwa (w zł)³⁾

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Razem
Budżet państwa – województwo lubelskie	2 708 020	33 536 235	21 255 745	16 250 000	16 250 000	16 250 000	18 750 000	125 000 000
Środki własne JST – województwo lubelskie	677 005	8 384 058,75	5 313 936,25	4 062 500	4 062 500	4 062 500	4 687 500	31 250 000
Budżet państwa – województwo podkarpackie	5 268 721	31 550 549	20 680 730	16 250 000	16 250 000	16 250 000	18 750 000	125 000 000
Środki własne JST – województwo podkarpackie	1 317 180,25	7 887 637,25	5 170 182,50	4 062 500	4 062 500	4 062 500	4 687 500	31 250 000
Budżet państwa – województwo podlaskie	20 799 820	20 337 228	16 362 952	16 250 000	16 250 000	16 250 000	18 750 000	125 000 000
Środki własne JST – województwo podlaskie	5 199 955	5 084 307	4 090 738	4 062 500	4 062 500	4 062 500	4 687 500	31 250 000
Budżet państwa – województwo warmińsko-mazurskie	9 891 735	26 575 988	21 032 277	16 250 000	16 250 000	16 250 000	18 750 000	125 000 000
Środki własne JST – województwo warmińsko-mazurskie	2 472 933,75	6 643 997	5 258 069,25	4 062 500	4 062 500	4 062 500	4 687 500	31 250 000

Podziału alokacji na poszczególne działania w ramach Programu w danym województwie dokonają właściwi miejscowo wojewodowie w terminie maksymalnie jednego miesiąca od przyjęcia Programu. Wojewodowie przedstawiają podział wraz z uzasadnieniem ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego. Niezgłoszenie przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego uwag w ciągu 14 dni kalendarzowych oznacza akceptację podziału. Podział alokacji na działania w danym województwie może zostać zmieniony, jeżeli po przeprowadzeniu naborów w odniesieniu do każdego z działań zidentyfikowane zostaną w ramach niektórych działań wolne środki. W celu zmiany podziału alokacji na poszczególne

³⁾ Przedstawiony podział na województwa przedstawia kwoty rzeczywiste, bez zaokrąglenia do tys. zł.

działania w trakcie realizacji Programu, Wojewoda występuje w tej sprawie pisemnie do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, który w ciągu 14 dni może zgłosić swój sprzeciw do zaproponowanego przez Wojewodę podziału.

5. ZAKRES PODMIOTOWY I TERYTORIALNY PROGRAMU

Wnioskodawcą i beneficjentem w ramach Programu mogą być JST, czyli powiaty lub poszczególne gminy je tworzące, położone na obszarze objętym Programem, tj.:

1) w województwie lubelskim:

powiaty: bialski, chełmski, hrubieszowski, tomaszowski i włodawski oraz miasto Biała Podlaska i miasto Chełm;

2) w województwie podkarpackim:

powiaty: bieszczadzki, jarosławski, lubaczowski i przemyski oraz miasto Przemyśl;

3) w województwie podlaskim:

powiaty: augustowski, białostocki, hajnowski, sejneński, siemiatycki, sokólski i suwalski oraz miasto Suwałki;

4) w województwie warmińsko-mazurskim:

powiaty: bartoszycki, braniewski, gołdapski, kętrzyński i węgorzewski.

Wnioskodawcami i beneficjentami mogą być również związki gmin, w skład których wchodzi gminy położone na obszarze objętym Programem.

6. ZAKRES PRZEDMIOTOWY MOŻLIWY DO OBJĘCIA WSPARCIEM W RAMACH PROGRAMU

Wskazany w rozdziale 2 cel strategiczny Programu jest realizowany przez zadania, których zakres wpisuje się w następujące działania:

Działanie 1. Poprawa infrastruktury drogowej oraz infrastruktury towarzyszącej i poprawa bezpieczeństwa drogowego

Bezpośredni dostęp do obszarów objętych Programem, ze względów geograficznych i historycznych, w znaczącej większości jest możliwy tylko transportem samochodowym. W ramach działania jest możliwe objęcie wsparciem ze środków Programu realizacji zadań infrastrukturalnych w zakresie modernizacji, przebudowy lub budowy dróg powiatowych lub gminnych oraz obiektów towarzyszących. Będą wspierane:

- 1) modernizacja lub przebudowa dróg powiatowych lub gminnych;
- 2) modernizacja lub przebudowa dróg wewnętrznych, które po przeprowadzeniu prac zostaną przekwalifikowane na drogę publiczną będącą w zarządzie odpowiednio powiatu lub gminy (w przypadku dróg do przekwalifikowania niezbędne jest oświadczenie wnioskodawcy o terminie dokonania przekwalifikowania; w przypadku niedokonania przekwalifikowania w ciągu zadeklarowanego terminu wnioskodawca zobligowany jest do zwrotu dotacji);
- 3) budowa nowych odcinków dróg powiatowych lub gminnych;
- 4) modernizacja, przebudowa lub budowa ścieżek rowerowych oraz ciągów pieszych i chodników zlokalizowanych w pasie dróg gminnych i powiatowych;
- 5) budowa ogólnodostępnych parkingów naziemnych dla maksymalnie 40 pojazdów osobowych (limit w obrębie jednego parkingu), zlokalizowanych przy modernizowanych, przebudowywanych lub budowanych drogach powiatowych lub gminnych, lub przy budynkach, w których są świadczone usługi publiczne dla mieszkańców;
- 6) tworzenie miejsc postojowych dla rowerów.

Wsparcie w takim zakresie jest niezwykle istotne z punktu poprawy dostępności transportowej obszaru objętego Programem. Jednocześnie odseparowanie ruchu zmotoryzowanego od niezmotoryzowanego istotnie poprawia bezpieczeństwo uczestników ruchu. Ponadto budowa lub przebudowa powiązanej z drogami infrastruktury dla niezmotoryzowanych poza pozytywnym wpływem na budowanie postaw prozdrowotnościowych mieszkańców przyciąga również zwolenników aktywnego wypoczynku z innych części kraju i z zagranicy.

Działanie 2. Zielona i niebieska infrastruktura dla ochrony środowiska naturalnego

Wyjątkowe walory naturalne obszaru objętego Programem wymagają aktywnego włączenia władz lokalnych w dalszą poprawę warunków środowiskowych. Efektem takiego zaangażowania będzie zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej, co poza pozytywnym wpływem na jakość życia, będzie też miało wpływ na podnoszenie konkurencyjności turystycznej regionu.

W ramach działania będą wspierane:

- 1) projektowanie, budowa lub przebudowa sieci wodociągowych lub kanalizacyjnych (sieć poniżej 2000 RLM na obszarach nie wchodzących w skład wyznaczonych

aglomeracji) lub oczyszczalni ścieków; budowa lub przebudowa instalacji i urządzeń niezbędnych do prowadzenia gospodarki wodno-ściekowej takich jak: stacje uzdatniania wody, urządzenia poboru wody, stacje zlewne; inwestycje w nowoczesne technologie uzdatniania wody;

2) zazielenianie obszarów i zwiększanie powierzchni biologicznie czynnych w miastach – dotyczy budynków i terenów publicznych – przez:

- a) projektowanie i wykonanie instalacji do zbierania i wykorzystania wód opadowych i roztopowych,
- b) budowę zbiorników retencyjnych naziemnych i podziemnych na wody opadowe i roztopowe,
- c) budowę, rozbudowę, przebudowę ogrodów deszczowych i terenów zielonych,
- d) budowę zielonych przystanków,
- e) projektowanie i instalację zielonych dachów.

W ramach Programu nie mogą być finansowane przyłącza do sieci wodno-kanalizacyjnej⁴⁾.

Działanie 3. Stworzenie warunków do rozwoju zrównoważonej turystyki w oparciu o endogeniczne potencjały

Dla wykorzystania walorów przyrodniczych obszaru objętego Programem do rozwoju zrównoważonej turystyki jest istotne stworzenie spójnej polityki inwestycyjnej lokalnego samorządu na danym obszarze bazującej na istniejącym potencjale przyrodniczym i uwzględniającym jego ochronę. Realizacja inwestycji własnych JST służących rozwojowi zrównoważonej turystyki będzie jednocześnie formą wychodzenia naprzeciw potrzebom przedsiębiorców, szczególnie mikro– oraz małych, i budowania przez nich atrakcyjnej oferty, co pozwoli na odpowiedzialny rozwój branży turystycznej, nie tylko z korzyścią dla klientów, ale także z poszanowaniem przyrody. W ramach działania mogą być wspierane działania promujące takie właśnie podejście do rozwoju turystyki na terenie JST. Z pozyskanych środków JST będą mogły dofinansowywać wybrane własne zadania inwestycyjne wpisujące się swoim charakterem w koncepcję zrównoważonej turystyki, tj.:

- 1) modernizacja, przebudowa, rozbudowa istniejących lub budowa nowych turystycznych szlaków rowerowych lub pieszych wraz z ich infrastrukturą towarzyszącą – zielone

⁴⁾ Na podstawie art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2024 r. poz. 757).

parkingi (do max. 60 aut osobowych), miejsca odpoczynku i postoju na trasie wraz z wiatami i toaletami oraz małą architekturą;

- 2) ogólnodostępne punkty widokowe i obserwacyjne wraz z infrastrukturą przyległą i małą architekturą;
- 3) tworzenie zielonych parkingów (do max. 60 aut osobowych) przy ogólnodostępnych obiektach zabytkowych udostępnionych do zwiedzania lub ogólnodostępnych obiektach stanowiących lokalną atrakcję turystyczną;
- 4) tworzenie punktów informacji turystycznej.

Inwestycje powinny uwzględniać zasadę dostępności poprzez dostosowanie infrastruktury i obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w stopniu, w jakim pozwala na to charakter realizowanego przedsięwzięcia.

Działanie 4. Działania służące poprawie stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych

W gminach i miastach przygranicznych wzrost przepływu migrantów oraz ich osiedlanie się, nawet czasowe, powoduje zwiększone zapotrzebowanie na podstawowe usługi społeczne. Szczególnie wrażliwe pod tym względem jest zapewnienie odpowiedniego poziomu świadczeń zdrowotnych, edukacyjnych i społecznych. Uwzględniając strukturę migracji, gdzie występuje znaczący odsetek kobiet, dzieci i osób starszych, te 3 obszary działania są kluczowe dla zapewnienia właściwego funkcjonowania lokalnych społeczności. Jednocześnie presja na usługi społeczne rośnie ze względu na starzenie się ludności oraz systematyczny odpływ młodych ludzi do dużych ośrodków miejskich.

- 1) edukacja – poprawa jakości i dostępu do edukacji przez modernizację, budowę lub przebudowę obiektów (w tym budynków, boisk, placów zabaw i pozostałej infrastruktury znajdującej się przy tych obiektach oraz ich wyposażenia) lub pomieszczeń przedszkoli lub szkół (na poziomie podstawowym, średnim ogólnokształcącym lub zawodowym) lub innych placówek oświatowych i wychowawczych, lub dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- 2) zdrowie – modernizacja, budowa lub przebudowa podmiotów leczniczych (w szczególności budynków i przyległej infrastruktury służącej pacjentom oraz zakupu sprzętu stanowiącego ich wyposażenie) oferujących świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) w zakresie usług objętych kontraktami z Narodowym Funduszem Zdrowia, lub dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;

- 3) infrastruktura społeczna – modernizacja, budowa lub przebudowa obiektów (w tym szczególnie budynków i przyległej infrastruktury oraz ich wyposażenia), w których świadczone są usługi społeczne, lub pomieszczeń domów pomocy społecznej, lub dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W przypadku zadań obejmujących swoim zakresem więcej niż jedno z ww. Działań, zadanie zostaje przypisane do Działania dla którego wydatki stanowią największy procentowo udział kosztów zadania.

7. TERMIN REALIZACJI PROGRAMU

Program będzie realizowany w latach 2024–2030. Podział środków budżetu państwa określono w rozdziale 4.2.

8. WARUNKI, JAKIE MUSZĄ SPEŁNIAĆ ZADANIA KWALIFIKUJĄCE SIĘ DO WSPARCIA W RAMACH PROGRAMU

Zadanie wpisujące się w co najmniej jedno z działań, o których mowa w rozdziale 6, może zostać objęte wsparciem w formie dotacji w ramach Programu, o ile spełnia następujące warunki:

- 1) zadanie stanowi zadanie własne wnioskodawcy wskazanego w rozdziale 5, a jego realizacja rzeczowa na moment wnioskowania o udzielenie dotacji nie została rozpoczęta, jednocześnie nie została zawarta umowa z wykonawcą lub dostawcą (nie dotyczy umów związanych z przygotowaniem niezbędnej dokumentacji projektowej czy uzyskaniem pozwoleń);
- 2) zadanie (lub jego część stanowiąca funkcjonalną całość) nie było, nie jest i nie będzie w żadnym zakresie objęte dofinansowaniem ze środków regionalnego programu operacyjnego lub programu służącego realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności, opracowanego przez zarząd województwa;
- 3) wnioskodawca posiada dokumentację umożliwiającą przygotowanie kosztorysu zadania, a w przypadku realizacji zadania w trybie „projektuj i buduj” – inne dokumenty umożliwiające określenie zakresu zadania, np. program funkcjonalno-użytkowy⁵⁾;
- 4) wydatki przewidziane w zakresie rzeczowym zadania są niezbędne do prawidłowej realizacji zadania;

⁵⁾ Jeżeli zasadne.

- 5) wnioskowana kwota dotacji na dane zadanie nie powoduje przekroczenia kwoty ogółem z budżetu państwa na realizację Programu w danym województwie i w skali całego Programu⁶⁾;
- 6) wnioskowana kwota dotacji stanowi nie więcej niż 80% wartości wydatków kwalifikowalnych, jak również w poszczególnych latach jego realizacji, a w przypadku gdy zadanie w jakimkolwiek zakresie jest już finansowane z dotacji celowej z budżetu państwa, funduszy rządowych lub państwowych funduszy celowych lub środków UE innych niż środki regionalnego programu operacyjnego lub programu służącego realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności, opracowanego przez zarząd województwa, łączny udział dotacji celowych z budżetu państwa oraz innych ww. źródeł może stanowić do 80% wydatków kwalifikowalnych, bez uszczerbku dla warunków, na jakich przyznana została wcześniej dotacja celowa z budżetu państwa;
- 7) infrastruktura powstała lub objęta wsparciem w ramach zadania nie będzie wykorzystywana do działalności gospodarczej w wymiarze większym niż 20% wydajności rocznie;
- 8) przyznanie wsparcia na zadanie nie będzie stanowiło pomocy publicznej lub pomocy *de minimis*;
- 9) wnioskodawca posiada środki na sfinansowanie wkładu własnego w wysokości co najmniej 20% wartości zadania;
- 10) wnioskodawca posiada prawo do dysponowania gruntem lub nieruchomością na cele budowlane, przez które należy rozumieć – mając na uwadze przepisy Kodeksu cywilnego⁷⁾ (dalej: KC), w szczególności art. 46, 48, 143, 191, 232, 285, 305¹ KC – prawo do dysponowania gruntem lub nieruchomością w oparciu o własność, wieczyste użytkowanie, służebność, albo dzierżawę od Skarbu Państwa lub PGW Wody Polskie, na okres co najmniej ekonomicznej użyteczności infrastruktury planowanej do utworzenia/modernizacji, a w przypadku inwestycji liniowych – również zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, przewidującego jednoznacznie uprawnienia do wykonywania robót budowlanych przez cały okres realizacji inwestycji na gruntach, na których ma być realizowane zadanie, a także

⁶⁾ Warunek ten jest weryfikowany przez właściwego miejscowo wojewodę przy uwzględnieniu dotychczas podjętych zobowiązań.

⁷⁾ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 i 1237).

wykonywania prac związanych z konserwacją wytworzonej infrastruktury w okresie co najmniej ekonomicznej użyteczności infrastruktury;

- 11) w przypadku zadania dotyczącego budowy lub przebudowy dróg – zadanie nie stanowi zadania obronnego, o którym mowa w ustawie z dnia 23 października 2018 r. o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg (Dz. U. z 2023 r. poz. 1983).

9. SYSTEM I ZASADY REALIZACJI PROGRAMU

9.1. Instytucje systemu

Instytucjami zaangażowanymi w realizację Programu są:

- 1) minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego;
- 2) Wojewoda Lubelski;
- 3) Wojewoda Podkarpacki;
- 4) Wojewoda Podlaski;
- 5) Wojewoda Warmińsko-Mazurski;
- 6) JST objęte Programem.

9.2. Nabór i weryfikacja wniosków o udzielenie dotacji w ramach Programu

Właściwy miejscowo wojewoda na 30 dni przed rozpoczęciem naboru publikuje informację o terminie jego rozpoczęcia na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego. Nabór wniosków o udzielenie dotacji jest realizowany w trybie ciągłym do zakończenia realizacji Programu lub zakontraktowania w pełni kwot, o których mowa w rozdziale 4.2, w zależności od tego, który z tych terminów jest wcześniejszy. W przypadku wyczerpania alokacji na rok bieżący oraz rok następny, wojewoda może zawiesić nabór wniosków, nie dłużej jednak niż do końca roku bieżącego. W przypadku pojawienia się wolnych środków dla roku bieżącego przed jego zakończeniem lub dla roku następnego, wojewoda jest zobowiązany do wznowienia naboru. Informację o zawieszeniu lub wznowieniu naboru wojewoda publikuje na swojej stronie internetowej.

Wniosek zawierający wydatki na dany rok jest składany przez wnioskodawcę do dnia 31 maja danego roku, co umożliwi właściwemu miejscowo wojewodzie złożenie wniosku o uruchomienie środków na ten rok do dnia 30 września tego roku. W przypadku 2024 r. termin 31 maja może zostać wydłużony przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Od momentu otwarcia naboru właściwy miejscowo wojewoda publikuje regularnie co dwa miesiące na stronie internetowej urzędu wojewódzkiego informację o stopniu

wykorzystania alokacji Programu w podziale na poszczególne działania oraz o pozostałych wolnych środkach.

Za przygotowanie wzoru wniosku oraz weryfikację formalną, merytoryczną i finansową wniosków o udzielenie dotacji w ramach Programu odpowiada właściwy miejscowo wojewoda.

Wnioskodawca przedkłada właściwemu miejscowo wojewodzie wniosek o udzielenie dotacji na zadanie stanowiące jego zadanie własne. Maksymalna kwota dotacji w ramach jednego wniosku wynosi 2 mln zł. W ramach Programu jest możliwe udzielenie dotacji dla danej JST na realizację maksymalnie dwóch zadań. W przypadku aplikowania przez związki międzygminne z obszarów objętych Programem zadanie zgłoszone przez taki związek liczy się do limitu dwóch zadań każdego z partycypujących w projekcie JST, a limit kwotowy jest wyliczany przez pomnożenie 2 mln zł przez liczbę JST z obszaru objętego Programem. W przypadku gdy w ramach związku międzygminnego są realizowane części projektu poza obszarem terytorialnym wskazanym w Programie, wydatki na ten cel nie są objęte dotacją.

Wnioskodawca może złożyć 2 wnioski do weryfikacji przez wojewodę. Jeżeli w wyniku weryfikacji przez wojewodę co najmniej jeden ze złożonych wniosków zostanie zweryfikowany negatywnie, kolejny wniosek może być złożony przez wnioskodawcę po otrzymaniu oficjalnego potwierdzenia negatywnego wyniku weryfikacji.

Wniosek o udzielenie dotacji na podstawie art. 20a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju zawiera:

- 1) nazwę wnioskodawcy;
- 2) tytuł zadania;
- 3) podmiot odpowiedzialny za realizację zadania;
- 4) wartość kosztów kwalifikowalnych planowanych do poniesienia w ramach zadania z podziałem na źródła finansowania, w tym w podziale na poszczególne lata;
- 5) wnioskowaną kwotę dotacji w podziale na lata z uwzględnieniem zasady, że maksymalny udział dotacji w finansowaniu wydatków kwalifikowalnych w ramach zadania i w każdym roku nie może przekroczyć 80% wartości wydatków kwalifikowalnych do poniesienia ogółem i w danym roku;
- 6) opis zadania wraz z:
 - a) uzasadnieniem realizacji zadania, w szczególności opisującym jego wpływ na podniesienie rozwoju i konkurencyjności regionu lub związek z zadaniami

realizowanymi w ramach regionalnego programu operacyjnego lub programu służącego realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności, opracowanego przez zarząd województwa (komplementarność z tymi działaniami), i zgodność ze SOR,

- b) wskazaniem wpływu zadania na realizację celów Programu,
 - c) szczegółowym harmonogramem rzeczowo-finansowym realizacji zadania,
 - d) opisem źródeł finansowania zadania,
 - e) opisem założeń wykorzystania infrastruktury objętej wsparciem w ramach Programu i wskazaniem, czy infrastruktura ta będzie wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej;
- 7) oświadczenie JST potwierdzające zabezpieczenie wkładu własnego na realizację zadania;
 - 8) oświadczenie JST potwierdzające dopełnienie niezbędnych wymogów prawnych w związku z planowaną realizacją inwestycji; oświadczenie to zawiera w szczególności: informacje o prawie do dysponowania gruntem lub nieruchomością zgodnie z warunkami Programu, jak również informację o stanie zaawansowania prac, jeżeli chodzi o: zgłoszenie, pozwolenie na budowę lub zezwolenie na realizację inwestycji drogowej oraz inne wymagane przepisami, w tym przepisami o ochronie środowiska, pozwolenia, uzgodnienia, opinie i oceny, jak również dokumentację techniczną i projektową;
 - 9) oświadczenie JST o spełnianiu przez zadanie warunków wymienionych w rozdziale 8;
 - 10) w przypadku zadań, których okres realizacji lub wydatki planowane do sfinansowania ze środków dotacji wykraczają poza dany rok budżetowy – wniosek o zapewnienie finansowania.

Wnioski podlegają weryfikacji formalnej, merytorycznej i finansowej przez właściwego miejscowo wojewodę pod kątem zgodności z zakresem wsparcia i zasadami wynikającymi z Programu, w szczególności warunkami wymienionymi w rozdziale 8, jak również w zakresie kwot alokowanych z budżetu państwa na poszczególne lata (wnioskowana kwota dotacji w ramach zadania⁸⁾ na poszczególne lata nie może powodować przekroczenia kwoty z budżetu państwa zaplanowanej na dany rok w Programie).

W przypadku gdy wniosek jest niekompletny lub dane w nim zawarte są niespójne, wnioskodawca jest wzywany do uzupełnienia lub przedstawienia wyjaśnień.

⁸⁾ Przy uwzględnieniu dotychczas podjętych zobowiązań.

Niespełnienie warunków wymienionych w rozdziale 8 uniemożliwia objęcie danego zadania wsparciem w ramach Programu.

Na podstawie poprawnego pod względem formalnym, merytorycznym i finansowym wniosku o udzielenie dotacji wojewoda rozpatrujący wniosek o udzielenie dotacji przygotowuje wniosek o wydanie opinii, o której mowa w art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, który wraz z kopią wniosku o udzielenie dotacji na zadanie oraz kopiami oświadczeń wymienionych powyżej jest przekazywany do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, z zastrzeżeniem że dokumenty dla wniosku zawierającego wydatki na dany rok są przekazywane do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego nie później niż do końca sierpnia tego roku.

9.3. Wydawanie przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego opinii, o której mowa w art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

Na podstawie wniosku o wydanie opinii, o którym mowa w rozdziale 9.2, oraz załączonych do niego dokumentów, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego wydaje opinię, o której mowa w art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

9.4. Udzielanie dotacji w ramach Programu

Po wydaniu przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego pozytywnej opinii, o której mowa w art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, wojewoda rozpatrujący wniosek o udzielenie dotacji może wystąpić do ministra właściwego do spraw budżetu, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, o zapewnienie finansowania zadania lub o uruchomienie środków z rezerwy celowej na dany rok. Zawarcie umowy dotacji przez wojewodę powinno być poprzedzone wydaniem przez ministra właściwego do spraw budżetu decyzji o zapewnieniu finansowania lub decyzji w sprawie zmian w budżecie państwa.

Zakres dokumentów niezbędnych do dostarczenia przez wnioskodawcę na etapie podpisywania umowy określa właściwy miejscowo wojewoda.

Rezerwa celowa jest uruchamiana przez ministra właściwego do spraw budżetu na wniosek wojewody rozpatrującego wniosek o udzielenie dotacji, zaakceptowany przez ministra

właściwego do spraw rozwoju regionalnego, w trybie i na zasadach wynikających z przepisów o finansach publicznych.

Maksymalny udział dotacji przeznaczonej na dofinansowanie zadania w trybie art. 20a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wynosi nie więcej niż 80% kosztów kwalifikowalnych zadania w całym okresie realizacji zadania oraz w każdym roku budżetowym.

Wnioskodawca jest obowiązany do dostarczenia właściwemu miejscowo wojewodzie kopii uchwały budżetowej JST (a w przypadku zadania realizowanego w okresie dłuższym niż jeden rok budżetowy – Wieloletniej Prognozy Finansowej) potwierdzającej zabezpieczenie wkładu własnego do dnia zawarcia umowy dotacji. Niedostarczenie kopii uchwały budżetowej JST (a w przypadku zadania realizowanego w okresie dłuższym niż jeden rok budżetowy – Wieloletniej Prognozy Finansowej) uniemożliwia zawarcie umowy dotacji.

Zawarte umowy dotacji na lata 2024–2030 nie mogą skutkować przekroczeniem kwot przypisanych do tych lat wskazanych w rozdziale 4.2.

9.5. Wykorzystanie i rozliczanie dotacji

Dotacja podlega wykorzystaniu i rozliczeniu zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa (Dz. U. poz. 1579).

Szczegółowe zasady przekazywania, wykorzystania i rozliczania dotacji określa umowa dotacji zawarta między właściwą obszarowo dla Programu JST a właściwym miejscowo wojewodą.

Zmniejszenie wartości wydatków kwalifikowalnych w ramach zadania powoduje odpowiednio zmniejszenie dotacji. Ewentualne zwiększenie wartości wydatków kwalifikowalnych w ramach zadania jest finansowane w całości przez właściwą obszarowo dla Programu JST będącą beneficjentem.

Umowa oprócz standardowych postanowień powinna zawierać klauzulę dotyczącą trwałości zadania przez okres co najmniej 5 lat od momentu jego zakończenia rozumianego jako otrzymanie pozwolenia na użytkowanie, tj. niepoddawania go znaczącej modyfikacji oraz utrzymania charakteru własności przez realizujący je podmiot. Zdefiniowanie pojęcia „znacząca modyfikacja” powinno zostać określone w umowie dotacji.

W umowie należy umieścić zastrzeżenie, że wszelkie odszkodowania, kary i upusty uzyskane przez beneficjentów w związku z realizacją zadań (m.in. od wykonawców zadań) pomniejszają wartość dotacji proporcjonalnie do zaangażowania budżetu państwa w finansowanie zadania.

W trakcie realizacji zadania beneficjent może wnioskować do właściwego miejscowo wojewody o zmianę harmonogramu rzeczowo-finansowego zadania. Wojewoda analizuje zasadność i możliwość zmian w harmonogramach z uwzględnieniem limitu wydatków na dany rok budżetowy określonych w uchwale Rady Ministrów ustanawiającej Program.

Wnioski o wyrażenie zgody na zmianę harmonogramów realizacji zadania należy składać do właściwego miejscowo wojewody niezwłocznie po zaistnieniu okoliczności wpływających na zmianę harmonogramu lub uzyskaniu informacji w tym zakresie, z zastrzeżeniem że w przypadku gdy zmiana taka wiąże się z koniecznością zmiany Programu, zgoda wojewody może zostać wyrażona dopiero po dokonaniu zmiany Programu.

Właściwi miejscowo wojewodowie monitorują wykorzystanie dotacji oraz jej prawidłowe i terminowe rozliczenie. Jednocześnie właściwi wojewodowie odpowiadają za kontrolę realizacji zadania zgodnie z umową dotacji, w tym w zakresie wykorzystania dotacji.

Właściwi miejscowo wojewodowie odpowiadają za realizację Programu, mając na uwadze konieczność zapewnienia jego niezakłóconego przebiegu, a także potrzebę gromadzenia i bieżącego aktualizowania danych o wykorzystaniu dotacji przez wnioskodawców oraz postępu rzeczowo-finansowego zadań.

Beneficjenci przekazują właściwemu miejscowo wojewodzie sprawozdanie z wykorzystania dotacji w danym roku wraz z informacją o postępie rzeczowo-finansowym w ramach realizowanego zadania w terminie do dnia 31 stycznia roku następnego za okres od początku realizacji zadania oraz za dany rok.

Właściwi miejscowo wojewodowie przygotowują sprawozdanie z wykorzystania dotacji w ramach Programu wraz z informacją o postępie rzeczowo-finansowym realizowanych zadań, zgodnie z wzorem określonym przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, i przedstawiają je ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego w terminie do dnia 28 lutego roku następnego za okres od początku realizacji oraz za dany rok.

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przedstawia Radzie Ministrów sprawozdanie z wykorzystania dotacji w ramach Programu wraz z informacją o postępie rzeczowo-finansowym Programu w danym roku w terminie do dnia 31 marca roku następnego.

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może dokonywać weryfikacji systemowej realizacji Programu.

9.6. Monitorowanie i ocena stopnia osiągnięcia celów Programu

Monitorowanie osiągnięcia celów Programu opiera się na monitorowaniu w trybie rocznym zadań objętych wsparciem w ramach Programu w trakcie ich realizacji (postęp rzeczowo-finansowy), jak również efektów rzeczowych osiągniętych w wyniku ich realizacji. Każdorazowo na wniosek właściwego miejscowo wojewody lub ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego beneficjent dotacji przedstawia informacje o stanie realizacji zadań w Programie.

Wskazanie wartości bazowych i docelowych wskaźników realizacji Programu na poziomie danego zadania nastąpi na etapie wnioskowania o dotację przez JST – domyślna bazowa wartość dla wskaźników z katalogu wskazanego w Programie wynosi 0.

Szacuje się, że w okresie realizacji Programu JST złożą docelowo 250 wniosków o udzielenie dotacji, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego wyda docelowo 250 opinii, o których mowa w art. 20a ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, właściwi miejscowo wojewodowie podpiszą docelowo 250 umów dotacji. Zaangażowanie budżetu państwa na poziomie 500 mln zł spowoduje szacowane zaangażowanie środków JST na poziomie nie niższym niż 125 mln zł, w zależności od poziomów współfinansowania określonych w poszczególnych umowach dotacji.

Poniżej określono katalog wskaźników w zakresie wsparcia w ramach działań opisanych w rozdziale 6. Wnioskodawca jest obowiązany wskazać i monitorować wszystkie wskaźniki spośród niżej wymienionych, które są właściwe dla realizowanego zadania. Jeżeli w opinii wnioskodawcy lista poniższych wskaźników jest niewystarczająca, możliwe jest wskazanie wskaźników dodatkowych.

Działanie 1:

- 1) liczba zrealizowanych inwestycji drogowych (szt.);
- 2) długość zrealizowanych inwestycji drogowych (km);

- 3) liczba zrealizowanych inwestycji służących do ruchu niezmotoryzowanego (szt.);
- 4) długość zrealizowanych inwestycji służących do ruchu niezmotoryzowanego (km).

Działanie 2:

- 1) długość zrealizowanej infrastruktury wodociągowej i wodno-kanalizacyjnej (km);
- 2) powierzchnia obszarów biologicznie czynnych (ha).

Działanie 3 – liczba zadań inwestycyjnych służących rozwojowi zrównoważonej turystyki (szt.).

Działanie 4:

- 1) liczba wspartych placówek edukacyjnych (szt.);
- 2) liczba wspartych placówek POZ (szt.);
- 3) liczba wspartych placówek opieki społecznej (szt.).

Właściwi miejscowo wojewodowie odpowiadają za monitorowanie Programu na poziomie poszczególnych zadań. Wyniki monitorowania właściwi miejscowo wojewodowie ujmują w sprawozdaniu z wykorzystania dotacji wraz z informacją o postępie rzeczowo-finansowym realizowanych zadań w ramach Programu (zgodnie z procedurą wskazaną w rozdziale 9.5).

10. KWALIFIKOWALNOŚĆ WYDATKÓW

W ramach Programu wydatkami kwalifikowalnymi są wydatki niezbędne do realizacji zadania, poniesione po podpisaniu umowy dotacji, o której mowa w rozdziale 9.4, zgodnie z przepisami (w szczególności dotyczącymi konkurencji, pomocy publicznej, udzielania zamówień publicznych, ochrony środowiska oraz polityki równych szans), przy czym:

- 1) środki dotacji nie mogą zostać przeznaczone na refundację wydatków;
- 2) środki dotacji mogą zostać przeznaczone na:
 - a) wydatki majątkowe,
 - b) wydatki związane z przygotowaniem do realizacji zadania, w szczególności kosztów opracowania dokumentacji projektowej, zakupu i przygotowania gruntu pod budowę oraz ekspertyz, świadectw, operatów, studiów, pomiarów geodezyjnych i prac geologicznych oraz prac archeologicznych;
- 3) VAT może stanowić koszt realizacji zadania (wydatek kwalifikowalny) w zakresie, w jakim beneficjent nie ma możliwości jego odliczenia.

11. DZIAŁANIA INFORMACYJNE W RAMACH PROGRAMU

W ramach wszystkich zadań objętych dofinansowaniem z Programu będą realizowane działania informacyjne z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych (Dz. U. poz. 953, z późn. zm.). Działania te będą polegały na zapewnieniu przez beneficjentów Programu umieszczenia w widocznym miejscu tablicy informacyjnej zarówno w trakcie realizacji zadania, jak i po jego zakończeniu, a także zamieszczenia informacji na swojej stronie internetowej oraz swoich profilach w internetowych serwisach społecznościowych.

Szczegóły dotyczące podejmowania działań informacyjnych w ramach realizowanego zadania inwestycyjnego objętego dofinansowaniem z Programu zostaną określone w umowie dotacji.